

Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України
Харківський національний педагогічний університет
імені Г.С. Сковороди
Природничий факультет
Кафедра здоров'я людини та корекційної освіти

ПЕДАГОГІКА ЗДОРОВ'Я

Збірник наукових праць
Всеукраїнської науково-практичної конференції,
присвяченої Міжнародному Дню здоров'я
7 квітня 2011 року

Харків-2011

УДК 371.7+376
ББК 51.1(4УКР)0+74.580.053.34
П24

Редакційна колегія:

Головний редактор – **Микитюк О. М.**, докт. пед. наук, професор, проректор з наукової роботи, зав. кафедри анатомії та фізіології людини ХНПУ імені Г.С. Сковороди

Заступник головного редактора – **Бойчук Ю. Д.**, докт. пед. наук, професор, зав. кафедри здоров'я людини та корекційної освіти ХНПУ імені Г.С. Сковороди

Рекомендовано Вченою Радою Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди
(протокол № 1 від 18 лютого 2011 р.)

П24 **Педагогіка здоров'я:** збірник наукових праць Всеукраїнської науково-практичної конференції / За загальною редакцією проф. О.М. Микитюка. – Х.: ХНПУ ім. Г.С. Сковороди, 2011. – 356 с.

Збірник містить наукові праці, які присвячені висвітленню результатів психолого-педагогічних досліджень щодо збереження та формування здоров'я дітей, учнівської та студентської молоді. Розглянуті методолого-теоретичні основи педагогіки здоров'я; сучасні підходи до створення здоров'язбережувального освітнього середовища в навчальному закладі; роль фізичного виховання у збереженні здоров'я; психолого-педагогічні основи профілактики шкідливих звичок та соціально-небезпечних захворювань; здоров'язбережувальні освітні технології; актуальні проблеми корекційної педагогіки та сучасних інклюзивних процесів у загальноосвітніх навчальних закладах.

Члени редколегії:

Синьов В. М., докт. пед. наук, професор, академік НАПН, директор Інституту корекційної педагогіки та психології НПУ імені М. П. Драгоманова

Іонова О. М., докт. пед. наук, професор, зав. кафедри природничо-математичних наук ХНПУ імені Г. С. Сковороди

Горашук В. П., докт. пед. наук, професор, зав. кафедри фізичної реабілітації та валеології ЛНУ імені Тараса Шевченка

Гончаренко М. С., докт. біол. наук, професор, зав. кафедри валеології ХНУ імені В.Н. Каразіна, президент Української Асоціації валеологів

Харченко Л. П., докт. біол. наук, професор, декан природничого факультету ХНПУ імені Г. С. Сковороди

Страшко С. В., канд. біол. наук, професор, зав. кафедри медико-біологічних та валеологічних основ охорони життя і здоров'я НПУ імені М. П. Драгоманова

Волкова І. В., зав. Центру формування здорового способу життя Харківської академії неперервної освіти

З М І С Т

Розділ І. Психолого-педагогічні аспекти здоров'язбереження учасників освітнього процесу

Микитюк О.М., Бойчук Ю.Д. Еколого-валеологічна культура майбутнього вчителя та науково-методична система її формування.....	10
Іонова О.М. Розивток здоров'я особистості через освіту: досвід вальдорфської школи.....	13
Кривич І.П., Страшко С.В., Палієнко К.В., Гусєва Г.М., Олай-Верано В.В. Стан психічного здоров'я ВІЛ-інфікованих і хворих на СНІД	21
Александрович Н.О. Формування ціннісного ставлення майбутнього вчителя до природи на концептуальних засадах екоетики.....	24
Бабаш А.Р. Формування позитивного мислення як засіб збереження психічного здоров'я дітей підліткового віку.....	26
Бєлікова Н. О. Здоров'язбережувальні технології як провідний чинник у підготовці майбутніх фахівців з фізичної реабілітації.....	29
Бєляєва П.В. Отношение студентов Запорожского национального университета экономико-гуманитарного факультета в г. Мелитополь к занятиям по физическому воспитанию.....	33
Бойчук Ю.Д., Максимова Ю.П. Досвід формування санітарно-гігієнічної культури майбутніх учителів біології при вивченні паразитичних червів у курсі зоології безхребетних.....	36
Вєрбєнець Т.П., Оніпченко О.І., Рассказова О.І., Рассказова П.І. Розвиток альтернативних джерел енергії як шлях збереження здоров'я підростаючого покоління.....	39
Воропаєва А.Г. Необхідність формування здоров'язберігаючої компетентності учнів ПТНЗ.....	42
Воскобойнікова Г.Л. Валеологічна модель оздоровчої навчально-виховної роботи майбутнього вчителя початкової школи.....	45
Гінзбург В.Г., Полішко Т.М., Полушкін П.М., Гальченко Д.В. Психолого-педагогічні засади формування здорового способу життя.....	46
Глухов І.Г. Забезпечення права громадян України на безпечне для здоров'я навколишнє середовище.....	52
Голік І.В. Професійна готовність до діяльності вчителя з основ здорового способу життя.....	56
Голуб Н.П., Голуб В.М. Формування здорового способу життя при викладанні дисциплін біологічного спрямування.....	63
Городинський С.І., Ібрагімова С.Ю. Методи фізичного виховання як інструмент боротьби із алкогольною та наркотичною залежностями...	67
Демінська Л.О. Значення формування культури здоров'я студентської молоді.....	70
Денисова О.М. Формування здорового способу життя засобами фізичної культури.....	74
Єжова О.О. Методичні підходи до процесу формування ціннісного ставлення до здоров'я учнів професійно-технічних навчальних закладів..	78

ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНОГО СТАВЛЕННЯ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ДО ПРИРОДИ НА КОНЦЕПТУАЛЬНИХ ЗАСАДАХ ЕКОЕТИКИ

Нині все більше науковців починає розуміти, що для того, щоб відновити порушений баланс між суспільством і природою необхідно змінити спосіб життя людини, включивши в практику її життєдіяльності екологічні імперативи. Складність ситуації полягає в тому, що ці імперативи діють лише в суспільстві, якому притаманний відповідний світогляд і екологічна свідомість. Виховати цілісну особистість - це значить залучити підрастаючу людину до світу людських цінностей, виробити у неї ціннісні основи ставлення до дійсності. Однією із головних складових цього ставлення є ставлення до природи. Як першооснова всього живого і неживого на землі, як цінність, природа не має аналогів, бо виступає детермінантою всіх інших людських цінностей, їх умовою. Цінності природи мають доленосне значення для суспільства і всіх його членів. Між тим, як зазначає О. Сухомлинська, у градації цінностей екологічні цінності, цінності природи, навколишнього середовища, у якому ми живемо, займають мало не останнє місце. Вона наголошує про те, що "...дотепер ми взагалі не звертали на них увагу, щедро розкидаючи навколо себе руйнівні, нищівні продукти своєї діяльності і в особистісному плані, і в соціальному". І це в той час, коли всеохоплюючий і абсолютний характер цінностей природи апріорно вимагає від кожного послідовної і стійкої орієнтації на них. Тому проблема формування ціннісного ставлення дітей і молоді до природи розглядається психолого-педагогічною наукою як одна із найбільш пріоритетних. Специфіку екологічних орієнтирів людини щодо природи вчені (Ю. Бойчук, Л. Лук'янова, О. Плахотнік, Г. Тарасенко, С. Шмалей та інші) вбачають у їх універсальності, у тому, що вони охоплюють властивості природи з точки зору не тільки практичної, утилітарної цінності, але й пізнавальної, естетичної, моральної, економічної та здоров'язбережувальної.

У рамках такого підходу створюються умови для того, щоб об'єктивно існуючі цінності природи дійсно стали набутком дітей і молоді, щоб попри всі екологічні негаразди, економічні труднощі, кризові явища в сфері свідомості, гармонізувати стосунки у площині людина-природа, надати їм ціннісного характеру. .

Практика ціннісного ставлення до природи передбачає розгляд досліджуваної проблеми з позиції теорії ставлень. Ставлення є психологічним утворенням, що складається з пізнавального, емоціонального і поведінкового компонентів. Для формування ставлення потрібна єдність названих компонентів: знань, переживань і поведінки. Тільки за цих умов ми надаємо людині можливість увійти в світ природи, а не відчувати себе сторонньою

істотою. Що торкається першого компонента цієї тріади, екологічного тезауруса, то дієвість його багато в чому залежатиме від того, наскільки чітко і вичерпно у ньому будуть представлені практичні, моральні, естетичні та пізнавальні цінності природи.

Другий компонент - переживання і почуття як форми переживання - має пріоритетне значення у формуванні ставлень особистості. Саме переживання вже отриманого знання веде за собою певну дію у вигляді конкретного ставлення.

Отже, самих по собі знань і етичних норм поведінки ще недостатньо для того, щоб вони керували людиною. Тільки тоді, коли знання стають предметом стійких почуттів, вони перетворюються у реальні збуджувачі до діяльності. Переживання, як ієрархічне утворення, здатне визначити результат, модальність ставлень.

Активний компонент ставлення до Природи і оточуючої дійсності - це діяльність. Психологи класифікують ставлення як ціннісне у тому разі, коли воно перетворюється у внутрішню позицію особистості. Для педагога такий підхід означає, що в діяльності і через діяльність народжуються і вдосконалюються прогнозовані ставлення. У процесі діяльності закріплюються екологічні знання, перетворюючись на вміння і навички, розвивається почуттєва сфера особистості, формуються відповідні норми поведінки, потреба у ціннісному освоєнні природних багатств.

Ми вважаємо, що сформувані ціннісне ставлення до природи майбутнього вчителя можна на концептуальних засадах екоетики. Нами розроблена науково-методична система екоетичного виховання майбутнього вчителя. В ній реалізується ідея, що форми та засоби екоетичного виховання повинні бути спрямованими на формування емоційно-почуттєвої сфери студентів, мотивації щодо їх активної екологічної діяльності. При цьому відбувається актуалізація особистої причетності людини до того чи іншого природного об'єкту, ситуацій, обставин, у яких вона знаходиться; проекція особистих станів на природні об'єкти через отождолення себе з ними (співпереживання), а також переживання особистих емоцій та почуттів з приводу стану природних об'єктів (співчуття); самоаналіз людиною своїх дій та вчинків з погляду їх екологічної доцільності. Це дозволяє реалізувати суттєве методологічне правило, згідно з яким один компонент системи певним чином впливає, стимулює розвиток іншого.

Зміст екоетичної освіти при такому підході не передається студентам безпосередньо, а нарощується в них в ході навчальної діяльності: при вивченні природних об'єктів з позиції їх суб'єктності, колективної комунікації, зіставлення отриманих результатів з культурно-історичними аналогами тощо. Зміст освіти, в даному випадку, трактується як засіб його власного самовиявлення, що повністю відповідає новітнім дидактичним підходам. В основу екоетичного виховання покладена ідея продуктивного засвоєння екоетичних проблем, коли студенти самовизначаються стосовно різних підходів до суб'єкту і здійснюють власну продуктивну діяльність.

Отже, в процесі навчання відбувається не лише розширення поінформованості стосовно сучасних досягнень екоетики, а засвоєння їх у власній діяльності, що базується на реалізації психоемоційних властивостей людини: співпереживанні, співчутті, радості, любові, відчутті гармонії. При цьому реалізується принципово новий шлях впливу на поведінку, який здійснюється за схемою: емоції → ставлення → знання → поведінка, та базується на формуванні суб'єктного ставлення до природи, і відбувається через емоційну оцінку та інтелектуалізацію емоцій для виходу на практичний рівень.

Показником результативності екоетичного виховання є сформованість екоетичної позиції майбутнього вчителя. Як професійно-особистісна характеристика вона відображає ставлення майбутнього вчителя до навколишнього природного середовища як біологічної основи здоров'я людини, джерела матеріального добробуту та естетичної насолоди. Екоетична позиція виявляється у системі ціннісних настанов, моральних вимог і заборон, які набули особистісного змісту у структурі професійно-педагогічної свідомості майбутнього вчителя та стали спонукальними мотивами для прийняття ним виважених відповідальних рішень на основі ґрунтовних екологічних знань, оволодіння арсеналом оптимальних засобів неруйнівної екологічної діяльності.

Бабаш А.Р.

Харківський національний педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди

ФОРМУВАННЯ ПОЗИТИВНОГО МИСЛЕННЯ ЯК ЗАСІБ ЗБЕРЕЖЕННЯ ПСИХІЧНОГО ЗДОРОВ'Я ДІТЕЙ ПІДЛІТКОВОГО ВІКУ

В умовах соціально-економічних та суспільних перетворень спостерігається тенденція до зростання негативних думок, негативного ставлення до життя, особливо серед підлітків, що призводить до зниження рівня психічного здоров'я особистості. Виникає значна кількість угруповань та субкультур, котрі пропагують занепадницький настрій, невдоволеність життям. Стимулює розвиток цих течій сучасна музика й телебачення. Для підлітка це може мати негативні наслідки, спричиняти психічні розлади, навіть призвести до спроби суїциду.

Особистість у цьому віці не є остаточно сформованою й легко піддається зовнішньому впливу соціуму, засобів масової інформації, ще не здатна повністю контролювати свої емоції та вчинки. Це вік юнацького максималізму, коли навіть маленька проблема стає нездоланною перешкодою.

У зв'язку з цим особливо актуальним є формування позитивного мислення, позитивного погляду на життя в підлітковому віці. Вирішенню цієї проблеми приділяють увагу багато науковців, зокрема А. Белкін, Д. Джампольскі,